



Adriana Trandafir, Radu Panamarenco, Ion Anghel, Mugur Arvunescu

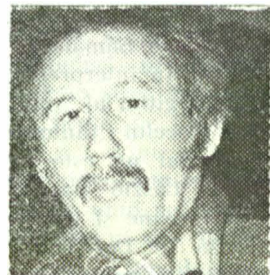
Cenacul de dramaturgie

18 aprilie 1988

„Vărul
Shakespeare”

de

Marin
Sorescu



Marin Sorescu

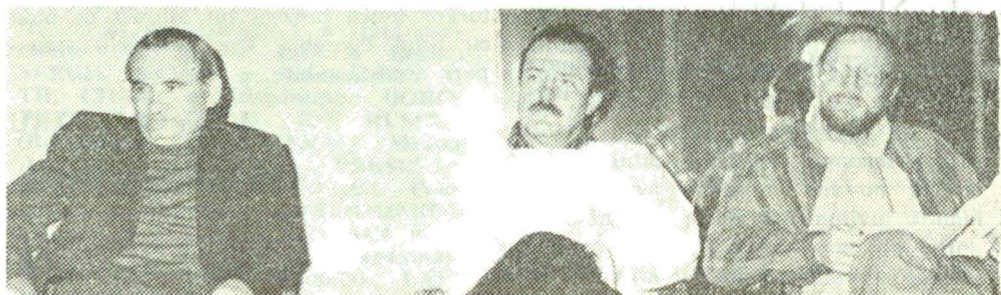
Se poate afirma, cu deplin teamei, că a treia ședință a cenacului de dramaturgie al revistei „Teatrul” (18 aprilie 1988) s-a constituit, prin consens general, într-o sărbătoare a muzelor, a Thaliei și a Euterpei, înainte de toate, având în vedere că piesa pusă în discuție — **Vărul Shakespeare** de Marin Sorescu — reprezintă, așa cum au arătat de altfel toți vorbitorii serii, nu numai „un virf” al creației dramatice românești, dar și o treaptă superioară a poeziei soresciene.

Timp de aproape trei ore, cât a durat spectacolul-lectură, prezentat de actorii Teatrului Giulești, conduși de același neobosit și inspirat regizor Tudor Mărăscu, toți cei prezenți în foaierul sălii „Majestic” (și n-au fost, nici de astă dată, puțini, spectacolul jucându-se, ca de obicei, „cu casa închisă”), au participat la o seară de neuitat, la reușita căreia și-au dat mina un autor de excepție care a scris o lucrare dramatică de excepție, un colectiv de actori, pus întotdeauna pe fapte mari (ei s-au numit, în acest caz, Jeanine Stavarache, Sorin Postelnicu, Mircea Constantinescu, Irina Mazanitis, Adriana Trandafir, Florin Zamfirescu, Virgil Andriescu, Rodica Mandache, Ana

Ciontea, Iuliana Ciugulea, Radu Panamarenco, Ion Anghel, Mugur Arvunescu, Constantin Cojocaru, Nicolae Urs, Ion Chițoiu și... Tudor Mărăscu), precum și un public mereu „la înălțime”, capabil să trăiască — nu numai prin purtătorii săi de cuvânt cei mai avizați — acel **catharsis**, pentru care, așa cum arăta la un moment dat președintele cenacului, Paul Tutungiu, teatrul lui Marin Sorescu pretinde, din capul locului, o cultură solidă, capacitatea de a-l urma cu dezinvoltură pe autor prin timpurile și spațiile pe care ți le propune și care sînt nu numai ale istoriei propriu-zise, dar și ale „ideii”, în toată complexitatea ei, abstractă, dar și de o palpabilă concretețe.

Și totuși, în mod paradoxal, discuțiile au demarat mai greu ca niciodată. Era ca și cum nimeni n-ar fi îndrăznit să destrame, prin vorbele ce se cereau spuse, „vraja” creată de acest spectacol luminos și profund. Un „impas” din care tot Marin Sorescu (incitat de Paul Tutungiu) ne-a scos, răspunzînd — cu firescul și cu umorul care-i sînt proprii — la întrebarea „Cum s-a născut, de fapt, această piesă?”

Ion Chițoiu, Virgil Andriescu, Tudor Mărăscu





Rodica Mandache, Mircea Constantinescu, Florin Zamfirescu, Sorin Postelnicu, Irina Mazanitis

„La început, a fost dragostea mea pentru Shakespeare, a spus Marin Sorescu. Am vrut să scriu ceva despre el, acum vreo douăzeci de ani, dar nu mi-a ieșit decât un poem, născut din mărturisirea unui scriitor care recunoaște că Shakespeare nu poate fi întrecut niciodată, de nimeni. Așadar, un omagiu adus poetului și dramaturgului absolut. Mai târziu, am scris un monolog despre Hamlet. Și, în sfârșit, cu puțin timp în urmă, am terminat această piesă, la care am lucrat efectiv patru luni. Totul a început, aș putea să spun, în joacă, pentru că era vorba de o confruntare cu cel mai inhibant autor. Dar, cu toată bucuria scrisului, joaca asta s-a dovedit a fi o mașină infernală, care nu m-a lăsat să dorm, pînă cînd n-am pus și ultimul punct“. Apoi, gîndindu-se că el apare aici și ca erou al propriei piese, într-un permanent dialog, plin de adîncime și de savoare, cu „Marele Will“, Marin Sorescu a adăugat: „Ideea de a mă întîlni cu Shakespeare m-a persecutat ani la rînd; și nu m-a părăsit nici acum!“

„Gheața“ fiind astfel spartă, discuțiile s-au declanșat, am putea spune, de la sine.

Omagiind — cum aveau s-o facă de altfel toți vorbitorii, începînd cu însuși autorul piesei, „efortul extraordinar pe care l-au depus actorii, pentru dramatizarea unui text atît de bogat în semnificații“ — Laurențiu Ulici a remarcat, cu spiritul său analitic bine cunoscut, „construcția etajată a piesei, dar o construcție fără scări, între etajele căreia circulația se face continuu, printr-unul din acele lifturi mobile, deschise, în permanentă mișcare“. La primul nivel, se află „realitatea ca realitate, o realitate istorică, în care se mișcă Shakespeare și Sorescu, fără a fi implicații în ea; o realitate formată, în primul rînd, de grupul scriitorilor rivali, dar și de alte personaje și evenimente“. La al doilea nivel — „realitatea ca ficțiune; de aici trebuie pornit pentru înțelegerea semnificației

piesei; este ceea ce nu încapă în Shakespeare; este Sorescu însuși“. La al treilea nivel — „ficțiunea ca realitate, adică Hamlet și celelalte personaje shakespearlene“. În sfârșit, la al patrulea nivel — „ficțiunea ca ficțiune, adică reprezentarea unui personaj în mintea dramaturgului; este Shakespeare pe care-l gîndește dramaturgul Sorescu“. Cele patru niveluri, cu semnificațiile lor distincte, „converg către aceeași gravă meditație: aceea asupra condiției artistului din toate timpurile și chiar a consumatorului de artă, ca vîrșul creator“. Vorbînd despre „postmodernismul“ lui Sorescu și despre Shakespeare, ca personajul cel mai „textualist“ al său, și arătînd că Marin Sorescu crede, la modul eminescian, că repetiția, trecerea („alte măști, aceeași piesă“) sînt veșnice, dar mereu „la alt nivel“, Laurențiu Ulici a descifrat și astfel mesajul piesei: „Originalitatea în artă este de a spune altfel mereu același lucru!“ Cît despre finalul propriu-zis (Shakespeare: „M-am odihnit murînd, acum la lucru!“), el reprezintă „un start infernal pentru ceea ce trebuie să rămînă arta!“ Aurelia Boriga a descoperit, în **Vărul Shakespeare**, „două texte“. Primul constînd în „meditația creatorului tuturor timpurilor față-n față cu toți creatorii timpului“, un text, după părerea vorbitoarei, fără construcție dramatică, ci doar un „superb poem“. Al doilea: „relația autor-personaj, generatoare de teatru și de acumulări dense care, în actul al cincilea, fac posibilă realizarea unui moment de mare forță dramatică“. În ce privește capul lui Mihai Viteazul, ajuns în scenă prin mijlocirea unui răzeș valah, Goicea, spre a-i fi arătat marelui dramaturg englez, „Sorescu a vrut să spună că noi am avut eroi demni de Shakespeare, dar nu am avut un Shakespeare al nostru“. Aducînd în discuție **Dalbul pribeag**, al lui D. R. Popescu, în care, într-un fel sau altul, ar fi vorba tot despre un „dialog cu Shakespeare“, Ion Zubașcu se în-

Iuliana Ciugulea, Jeanine Stavarache, Constantin Cojocaru, Nicolae Urs, Ana Ciontea



treba dacă fenomenul nu este simplomatic pentru dramaturgia noastră contemporană, asemănător „întoarcerii renașterii la antici”. De aici, speranța sa într-o renaștere a teatrului românesc, în general. După ce i-a mulțumit lui Marin Sorescu pentru că a acceptat să prezinte o operă atât de valoroasă într-un cenaclu de dramaturgie, Valentin Silvestru a spus: „Este un gest de mare generozitate și solidaritate scriitoricească, un imbold dat celor tineri pentru revigorarea dramaturgiei românești”. Vorbind despre **Vărul Shakespeare** ca despre o strălucită ilustrare a **conceptului Sorescu**, reputatul critic dramatic a remarcat „amestecul ciudat de metafizică și dialectică, pe care numai poezia mare îl poate realiza. Există apoi aici o anumită concepție a timpului, care te face să-l percepi pur și simplu ca personaj. Limbajul (cărțurăresc-tărănesc, avându-și poate rădăcinile în Anton Pann) aparține numai acestui autor. Formulă proprie și originală, în care liricul, epicul și dramaticul devin limbaj de scenă, dar și limbaj literar, și în care umorul, sub diverse forme, se combină excepțional cu dramaticul și cu tragicul”. În sfârșit, vorbind despre „poziția creatorului român față de valorile culturii universale”, ca și despre metaforele-idei ce se desprind din toate piesele lui Sorescu, Valentin Silvestru a spus: „Metafora-idee a acestei piese este: un autor ca Shakespeare nu poate să moară! Și așa adăuga: nici un autor ca Sorescu!” Remarcând „extraordinara capacitate a lui Marin Sorescu de a prinde din zbor ideile mari, ideile-forță ale unui timp, de a pune primul piciorul pe teritorii necălcate încă, spre care și alții vor veni apoi”, Ion Cristoiu a învederat formidabila bogăție de idei „privitoare la condiția artei în interiorul artei”, pe care piesa în discuție nu se mulțumește doar să le enunțe, ci „le adâncește în chip strălucit”. Astfel, el distinge, printre altele: „unicitatea actualului artistic (**Hamlet** nu poate fi rescris, capodopera n-are egal decât în sine însăși); raportul dintre realitate și artist (opera de artă nu se poate suprapune faptului cotidian, jurnalistic, procesul de transfigurare a realității este complex, cere timp); rolul unei anumite insatisfacții, al unei anumite nemulțumiri, în primul rând față de tine însuși, în declanșarea mecanismelor de creație”. Vorbitorul a subliniat, de asemenea, originalitatea construcției dramatice, care nu ține de canoanele tradiționale, dar care, împreună cu „limbajul dens, aforistic, cu imaginile poetice de o forță neobișnuită”, constituie „un prim și important pas spre o nouă dramaturgie românească”. Constantin Radu-Maria a observat că Marin Sorescu „se apropie de Shakespeare oarecum cameleonice, oarecum

mefistofelic, imprimându-i, la început, cu ironie, formele baroce și rugându-l să scrie altfel celebrui său **Hamlet**; dar, treptat, el se umple de omenescul lui Shakespeare, îl descoperă pe Shakespeare-omul, hărțuit de problemele și îndoielile lui lumești și și capabil, chiar, să rescrie — prost — capodopera sa **Hamlet**. Astfel, încet-încet, Sorescu se încarcă de umanitate, își leapădă hainele străine și se reîntoarce la el însuși”. Victor Parhon și-a manifestat, de la început, satisfacția de a fi fost martorul unui eveniment teatral de asemenea proporții, văzând în realizarea cea mai recentă a lui Sorescu „un firesc sincronism cu dramaturgia mondială”. El a remarcat „poezia infuză” a piesei, ca și „spiritul parodic acidulat” al ei, atrăgând atenția asupra unor formule sau versuri memorabile, și a subliniat „resursele unui comic îmbelșugat”, cu care autorul ne răsfătă pur și simplu. După ce a arătat că **Vărul Shakespeare** constituie culmea, dar și rezultatul evoluției firești a creației soresciene, Vlad Andrei Orheianu a spus: „Marin Sorescu ne-a dat o lecție despre cum se poate construi o piesă modernă, de mare rezistență, sfărîmînd niște clișee, ale lui Shakespeare în primul rând, dar păstrînd ceea ce este etern uman. Jucîndu-se, cum singur mărturisea, el a realizat o solidă construcție dramatică”. Prezent și el la această memorabilă seară, cunoscutul poet Grigore Vieru, din R.S.S. Moldovenească, a ținut să-și exprime bucuria de a fi putut urmări, în premieră mondială, acest „spectacol Sorescu”. „Pentru poezia și dramaturgia română, ca și pentru poezia și dramaturgia lumii întregi, Marin Sorescu este un mare noroc”, a spus el, în aplauzele unei săli care-și recunoștea, astfel, în aceste vibrante și emoționante cuvinte, propria sa convingere.

Pentru ședința următoare, a fost anunțată piesa **Cînd ai s-o cunoști pe Luiza...**, prin care cronicarul acestor rînduri încearcă și el să-și facă un drum în dramaturgie. Rămîne de văzut cine va scrie cronica acelei serii! Dacă președintele cenaclului va manifesta destul umor, va putea să apeleze, ca și pînă acum, la vechiul său cronicar, care, urmînd pilda lui Marin Sorescu, va avea, sper, curajul de a încerca și el să facă din sine propriul său personaj.

Ștefan DIMITRIU

P.S. — Toate **replicile seriei** au aparținut, de astă dată, piesei lui Marin Sorescu. Pînă cînd o veți citi, tipărită, în întregime, iată doar un exemplu: „**Te lași de teatru tu, se-apucă alții!**”